

**Co-funded by
the European Union**

AKTYWIZUJĄCY SCENARIUSZ LEKCJI

opracowany w ramach projektu

„INNOWACJE W EDUKACJI SZKOLNEJ”

Temat lekcji:

**„Teorie spiskowe – jak rozpoznać i jak się przed nimi bronić?”
(Cechy narracji spiskowych i ich wpływ na postawy społeczne)**

1. Cele lekcji

Uczeń:

- rozumie, czym są **teorie spiskowe**,
- potrafi wskazać **ich charakterystyczne cechy** i różnice między teorią spiskową a rzetelną informacją,
- zna **mechanizmy powstawania i rozprzestrzeniania się teorii spiskowych**,
- rozumie ich **wpływ na postawy społeczne, decyzje jednostek i grup**,
- rozwija **krytyczne myślenie i umiejętność rozpoznawania manipulacji** w treściach internetowych.

2. Grupa docelowa

Uczniowie szkół podstawowych

3. Metody nauczania

- Burza mózgów
- Mini-wykład z przykładami
- Praca w grupach (analiza narracji spiskowych)
- Dyskusja kierowana
- Refleksja indywidualna
- Tworzenie wspólnej listy zasad obrony przed teoriami spiskowymi

**Co-funded by
the European Union**

4. Pomoce dydaktyczne / źródła

- Rzutnik lub tablica interaktywna
- Zestaw kart z krótkimi opisami przykładowych teorii spiskowych (fikcyjnych i rzeczywistych, ale neutralnych)
- Karta „10 sygnałów teorii spiskowej”
- Flipchart, pisaki, karteczki samoprzylepne
- Strony edukacyjne i fact-checkingowe:
 - UE: <https://edmo.eu>
 - EUvsDisinfo: <https://euvsdisinfo.eu>
 - Polska: <https://demagog.org.pl>
 - Czechy: <https://manipulatori.cz>
 - Słowacja: <https://infosecurity.sk>
 - Ukraina: <https://www.stopfake.org>

5. Przebieg lekcji (45 min)

1. Wprowadzenie – czy każda tajemnica to spisek? (5–7 min)

1. Aktywacja wiedzy uczniów (burza mózgów – 2 min)

- Nauczyciel zapisuje na tablicy słowa „spisek” i „teoria spiskowa”.
- Uczniowie podają swoje skojarzenia – mogą to być:
 - konkretne hasła (np. „tajemnica”, „ukrywanie prawdy”, „tajne porozumienia”),
 - przykłady znanych teorii spiskowych (np. o kosmitach, ukrytych lekach, tajnych eksperymentach rządowych),
 - emocje związane z takimi opowieściami (np. strach, ciekawość, gniew, niepewność).
- Nauczyciel zapisuje odpowiedzi na tablicy, tworząc mapę myśli, pokazującą, jak różnorodne są skojarzenia uczniów.

2. Pytania naprowadzające do krótkiej rozmowy (2–3 min)

- Czy słyszeliście kiedyś teorię, że „ktoś ukrywa prawdę przed światem”? Jak brzmiała?
- Dlaczego ludzie wierzą w opowieści o tajnych porozumieniach rządów, firm czy znanych osób?

**Co-funded by
the European Union**

- Czy każda „dziwna historia”, którą znajdziemy w internecie, musi być teorią spiskową? Jak ją odróżnić od zwykłej plotki albo prawdziwej informacji?
- Co czujecie, gdy słyszycie taką teorię – ciekawość, strach, gniew?

Nauczyciel może podać neutralny przykład:

„W pewnym kraju krążyła historia, że rząd dodaje środki uspokajające do wody pitnej, by kontrolować ludzi. Nigdy nie znaleziono na to dowodów, ale wiele osób w to wierzyło i zaczęło pić tylko wodę butelkowaną.”

Krótką rozmowę pokazuje uczniom, że teorie spiskowe powstają w różnych obszarach życia i budzą silne emocje, nawet jeśli brak faktów je potwierdzających.

3. Dopowiedzenie nauczyciela – informacje merytoryczne (2 min)

- Teoria spiskowa to opowieść lub narracja, według której jakaś grupa osób działa tajnie, w ukryciu, aby ukryć prawdę lub zaszkodzić innym, często bez przedstawienia rzetelnych, sprawdzalnych dowodów.
- Teorie spiskowe:
 - wykorzystują emocje – strach, gniew, poczucie zagrożenia, potrzebę znalezienia winnych;
 - pojawiają się szczególnie w trudnych czasach – podczas kryzysów, pandemii, wojen czy zmian społecznych;
 - mogą silnie wpływać na zachowanie ludzi, nawet jeśli są całkowicie fałszywe (np. prowadzić do protestów, wrogości wobec innych grup, odrzucania nauki czy medycyny).
- Nie każda tajemnica to spisek: czasami brak informacji lub niepełne dane wynikają z błędów, niewiedzy lub ochrony prywatności, a nie z „ukrywania prawdy przed społeczeństwem”.

2. Mini-wykład: Czym są teorie spiskowe i jak działają? (10–12 min)

1. Definicja teorii spiskowej (2 min)

- Teoria spiskowa to opowieść lub wyjaśnienie jakiegoś wydarzenia, sytuacji lub zjawiska, które zakłada istnienie tajnej grupy osób działających w ukryciu, manipulujących społeczeństwem, ukrywających prawdę lub próbujących zaszkodzić innym – najczęściej bez przedstawienia mocnych, potwierdzonych dowodów.
- Takie teorie:
 - często brzmią sensacyjnie i wzbudzają silne emocje (strach, gniew, nieufność),

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

Co-funded by the European Union

- obiecują „tajemniczą wiedzę”, do której „zwykli ludzie” rzekomo nie mają dostępu,
- łatwo trafiają do odbiorców, ponieważ dają proste odpowiedzi na trudne pytania („ktoś jest winny wszystkiego, co złe”).

2. Charakterystyczne cechy teorii spiskowych (4–5 min)

1. Brak wiarygodnych źródeł

- Autorzy powołują się na anonimowych „ekspertów”, „tajne dokumenty”, „znajomych z wewnątrz”, których nie można zweryfikować.
- Źródła często są stronami o wątpliwej reputacji, bez podania faktów, badań naukowych czy potwierdzeń.

2. Bardzo proste i emocjonalne wyjaśnienia

- Złożone zjawiska, takie jak pandemia, zmiany klimatyczne czy kryzysy gospodarcze, tłumaczone są jako celowe działania „złych ludzi”.
- Zamiast faktów używa się mocnych emocji – np. „oni chcą nas zniszczyć”, „świat jest w wielkim niebezpieczeństwie”.

3. Podział na „dobrych i złych” – my kontra oni

- Teorie spiskowe tworzą prosty obraz świata: jest „grupa złoczyńców”, która działa w tajemnicy, i „ofiary” (czyli „my, zwykli ludzie”).
- Każdy, kto nie zgadza się z teorią, jest podejrzewany o bycie częścią spisku.

4. Brak możliwości obalenia

- Każde zaprzeczenie teorii traktowane jest jako „dowód, że spisek jest realny”.
- Jeśli naukowiec, dziennikarz czy polityk mówi, że teoria jest fałszywa, to według jej zwolenników „jest częścią ukrytego planu”.

5. Powtarzające się schematy

- Niezależnie od tematu, pojawiają się podobne motywy:
 - „tajne elity sterują światem”,
 - „rządy ukrywają prawdę”,
 - „koncerny niszczą ludzi dla zysków”,
 - „media kłamią, aby coś zataić”.
- Takie opowieści często krążą od lat w różnych wersjach, zmieniają się tylko szczegóły.

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

**Co-funded by
the European Union**

(Przykład neutralny: „Istnieje tajny plan kontroli pogody sterowany przez satelity, który powoduje powodzie i susze, aby zniszczyć rolnictwo”. – Brak dowodów, anonimowe źródła, emocjonalny przekaz).

3. Mechanizmy rozprzestrzeniania się teorii spiskowych (3 min)

- Media społecznościowe:
 - Teorie spiskowe szybko się rozchodzą, ponieważ sensacyjne treści dostają więcej kliknięć i udostępnień.
 - Ludzie reagują emocjonalnie, zanim zdążą sprawdzić prawdziwość informacji.
- Brak zaufania do instytucji:
 - W czasach kryzysu ludzie często tracą zaufanie do rządów, mediów, lekarzy, naukowców.
 - Teorie spiskowe wypełniają lukę w zrozumieniu świata, oferując proste, choć fałszywe odpowiedzi.
- Bańki informacyjne i algorytmy:
 - Portale społecznościowe pokazują nam treści podobne do tych, które wcześniej oglądaliśmy.
 - Jeśli klikniemy w jedną teorię spiskową, algorytm zaczyna podsuwać kolejne, wzmacniając błędne przekonania.

(Nauczyciel może zapytać uczniów: „Czy zauważyliście, że gdy obejrzyjecie na YouTube jeden film o tajemniczych teoriach, w rekomendacjach pojawia się ich coraz więcej?”)

4. Wpływ teorii spiskowych na społeczeństwo (2–3 min)

- Rozprzestrzenianie strachu i nieufności:
 - Ludzie zaczynają podejrzewać wszystkich wokół, tracić wiarę w fakty naukowe i instytucje publiczne.
- Podważanie wiedzy naukowej:
 - Odrzucanie szczepień, medycyny, badań naukowych z powodu fałszywych przekonań.
- Polaryzacja społeczna:
 - Teorie spiskowe dzielą ludzi na grupy „wierzących” i „niewierzących”, co prowadzi do konfliktów w rodzinach, społecznościach, a nawet w całych krajach.
- Niebezpieczne decyzje:

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

**Co-funded by
the European Union**

- Ludzie mogą podejmować szkodliwe działania, np. stosować niebezpieczne „alternatywne terapie”, unikać leczenia, stosować przemoc wobec grup uznanych za „winnych”.

5. Podsumowanie mini-wykładu (1 min)

- Teorie spiskowe powstają często z lęku i niepewności, ale zamiast faktów opierają się na plotkach i domysłach.
- Mogą być szkodliwe dla pojedynczych osób, grup społecznych i całych państw.
- Najlepszą obroną jest krytyczne myślenie, sprawdzanie faktów w wiarygodnych źródłach i ostrożność wobec sensacyjnych treści w internecie.

3. Ćwiczenie grupowe – „Czy to teoria spiskowa?” (15–20 min)

Cel ćwiczenia:

Rozwijanie umiejętności krytycznego myślenia, rozpoznawania narracji spiskowych, odróżniania faktów od niepopartych dowodami historii oraz nauka sposobów weryfikowania informacji.

Podział na grupy:

Uczniowie pracują w zespołach 3–4-osobowych, aby mogli wspólnie analizować treści i porównywać swoje opinie.

Materiały:

- Zestaw 4 krótkich narracji (2 fakty, 2 fikcyjne teorie spiskowe).
- „Karta 10 sygnałów teorii spiskowej” – pomocnicza lista, dzięki której uczniowie mogą łatwiej zidentyfikować fałszywe narracje.
- Tabela do analizy (wydrukowana lub na kartce A3/flipcharcie).

Przykładowy zestaw narracji:

1. Historia 1 – fakt:
„W ubiegłym miesiącu w mieście Nova Park otwarto nową bibliotekę publiczną z 20 tysiącami książek i dostępem do komputerów dla mieszkańców. Projekt został sfinansowany z funduszy lokalnych i europejskich.”
2. Historia 2 – teoria spiskowa:
„Według anonimowych źródeł rząd światowy planuje wprowadzić mikrochipy do

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

Co-funded by the European Union

wszystkich nowych paszportów, aby móc śledzić obywateli 24 godziny na dobę. Prawda jest ukrywana przed społeczeństwem, a media milczą w tej sprawie.”

3. Historia 3 – fakt:
„Według raportu Światowej Organizacji Zdrowia w zeszłym roku zmniejszyła się liczba zachorowań na gripę w Europie dzięki powszechnym szczepieniom i kampaniom informacyjnym o higienie.”
4. Historia 4 – teoria spiskowa:
„Kilku blogerów ujawniło, że wielkie firmy spożywcze dodają tajne substancje do popularnych napojów gazowanych, które rzekomo mają wpływać na myśli ludzi i ułatwiać manipulację nimi. Nikt oficjalnie tego nie potwierdził, ale ‘znajomi z branży’ twierdzą, że to prawda.”

Karta 10 sygnałów teorii spiskowej (dla uczniów)

1. Brak wiarygodnych źródeł lub powoływanie się na anonimowych „ekspertów”.
2. Tajemnicza, nieokreślona grupa winnych („oni”, „tajne elity”, „światowy rząd”).
3. Silny język emocjonalny (strach, gniew, zagrożenie).
4. Brak dowodów, ale stwierdzenia formułowane jako pewnik.
5. Wyjaśnianie złożonych problemów w sposób bardzo prosty („to spisek przeciw ludziom”).
6. Brak możliwości zaprzeczenia („kto nie wierzy, jest częścią spisku”).
7. Treść brzmi zbyt sensacyjnie lub niewiarygodnie, by mogła być prawdą.
8. Źródła powołują się tylko na siebie nawzajem (brak niezależnych potwierdzeń).
9. Obietnica „tajnej wiedzy” dostępnej tylko dla wybranych.
10. Historia powiela znane schematy innych teorii spiskowych (tajne plany, ukrywana prawda, kontrola ludzi).

Zadania dla grup:

1. Określcie, czy każda z historii jest faktem czy teorią spiskową.
2. Zaznaczcie sygnały ostrzegawcze, które wskazują na teorię spiskową (minimum 2 dla każdej historii).
3. Wskażcie emocje, które próbuje wywołać dana narracja (np. strach, gniew, nieufność).
4. Zapiszcie, jak można sprawdzić prawdziwość informacji, korzystając np. z portali fact-checkingowych (Demagog, StopFake, EUvsDisinfo)

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

**Co-funded by
the European Union**

Tabela do analizy:

Historia nr	Fakt czy teoria spiskowa?	Sygnały ostrzegawcze (min. 2)	Jak można sprawdzić prawdziwość?
1			
2			
3			
4			

Prezentacja wyników:

- Każda grupa wybiera jedną historię i omawia swoje wnioski na forum klasy (2–3 min).
- Nauczyciel moderuje dyskusję, pyta inne grupy o zgodność ocen i dodatkowe argumenty.
- Na koniec wspólnie tworzycie listę „Jak rozpoznać teorię spiskową?”, która zostaje na tablicy jako podsumowanie lekcji.

4. Dyskusja: Dlaczego wierzymy w teorie spiskowe? (8–10 min)

Cel dyskusji:

- Uświadomienie uczniom, że wiarę w teorie spiskowe często wzmacniają emocje, brak wiedzy lub trudności w rozumieniu złożonych zjawisk.
- Zrozumienie, jak teorie spiskowe wpływają na społeczeństwa, a także jak można ograniczać ich skutki.

Pytania do uczniów (rozszerzone):

1. Dlaczego niektóre osoby łatwiej wierzą w opowieści o tajnych spiskach?
 - Czy może to wynikać z braku informacji lub zaufania do mediów?

Co-funded by the European Union

- Czy ważne jest, kto opowiada daną historię (np. osoba znana, influencer, znajomy)?
- 2. Jakie emocje sprawiają, że takie teorie szybko się rozchodzą?
 - Czy bardziej udostępniamy treści, które nas straszą, zaskakują, oburzają, niż te, które są spokojne i rzeczowe?
- 3. Czy teorie spiskowe mogą szkodzić całym społecznościom lub państwom? W jaki sposób?
 - Czy mogą prowadzić do nieufności wobec lekarzy, naukowców, rządu?
 - Czy mogą wywoływać konflikty między grupami ludzi?
- 4. Dlaczego czasem nawet inteligentni i wykształceni ludzie wierzą w spiski?
 - Czy chodzi tylko o brak wiedzy, czy też o chęć znalezienia prostych wyjaśnień dla trudnych sytuacji?
- 5. Jak możemy się przed nimi bronić – co warto sprawdzać, zanim w coś uwierzimy?
 - Jakie źródła warto porównać?
 - Czy zawsze możemy znaleźć potwierdzenie w badaniach naukowych lub w niezależnych mediach?
- 6. Czy można całkowicie wyeliminować teorie spiskowe z internetu?
 - Co byłoby potrzebne, żeby takie fałszywe treści nie rozprzestrzeniały się tak szybko?
 - Czy ważniejsza jest edukacja użytkowników, czy blokowanie fałszywych treści?

Dodatkowa aktywizacja:

- Nauczyciel może poprosić uczniów o krótkie przykłady, które słyszeli w sieci (bez wskazywania osób lub stron).
- Wspólnie ustalają, jakie elementy sprawiły, że historia była wiarygodna, mimo że prawdopodobnie była fałszywa.

Wnioski nauczyciela:

- Teorie spiskowe działają, ponieważ:
 - odpowiadają na ludzką potrzebę prostych odpowiedzi na trudne pytania,

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

Co-funded by the European Union

- wzbudzają silne emocje, co sprawia, że łatwiej w nie wierzymy i przekazujemy dalej,
- wykorzystują brak pełnej wiedzy lub nieufność do instytucji i mediów.
- Skutki mogą być groźne:
 - osłabiają zaufanie społeczne, prowadzą do konfliktów i polaryzacji,
 - podważają fakty naukowe, co może być niebezpieczne np. w sprawach zdrowotnych,
 - sprzyjają dezinformacji, którą wykorzystują grupy interesu lub wrogie państwa.
- Jak się bronić?
 - sprawdzać informacje w kilku niezależnych źródłach,
 - korzystać z portali fact-checkingowych,
 - pytać specjalistów lub nauczycieli o rzetelne wyjaśnienia,
 - pamiętać, że nie każda sensacyjna historia jest prawdą, a prostsze wyjaśnienie często jest tym prawdziwym (zasada brzytwy Ockhama)

5. Podsumowanie i refleksja (7–10 min)

1. Ćwiczenie indywidualne (3–4 min)

Każdy uczeń otrzymuje kartkę lub zapisuje w zeszycie odpowiedzi na poniższe zdania, kończąc je własnymi słowami:

- „Zrozumiałem/am, że teorie spiskowe często powstają, gdy...”
- „Najbardziej podejrzane w takich opowieściach jest to, że...”
- „Zanim w coś uwierzę, sprawdzę...”
- *(Dla chętnych)* „Emocje, które najczęściej pojawiają się przy teoriach spiskowych, to... i wiem, że nie muszą oznaczać prawdy.”

Nauczyciel może poprosić 2–3 uczniów o przeczytanie swoich odpowiedzi (dobrowolnie) lub zebrać anonimowe karteczki i odczytać przykładowe refleksje.

2. Dyskusja klasowa (2–3 min)

Krótką rozmowę moderowaną przez nauczyciela:

- Które z wypowiedzi pojawiały się najczęściej?

**Co-funded by
the European Union**

- Czy łatwo jest rozpoznać teorię spiskową, czy bywa to trudne?
- Co pomoże nam zachować czujność w przyszłości, gdy trafimy na sensacyjną historię w internecie?

3. Praca klasowa – tworzenie listy zasad (2–3 min)

Nauczyciel na tablicy lub flipcharcie tworzy nagłówek: „5 sposobów obrony przed teoriami spiskowymi”.

Uczniowie podają swoje propozycje zasad, które są zapisywane, a następnie wspólnie wybierają pięć najważniejszych.

Przykładowa lista może wyglądać tak:

1. Szukaj dowodów w kilku niezależnych źródłach, najlepiej potwierdzonych badaniami lub przez ekspertów.
2. Unikaj emocjonalnych przekazów bez faktów – jeśli coś straszy lub szokuje, zatrzymaj się i sprawdź.
3. Zadaż pytanie: „kto zyskuje na tej historii?” – czy ktoś może mieć interes w jej rozpowszechnianiu?
4. Korzystaj z portali fact-checkingowych (np. Demagog, EUvsDisinfo, StopFake).
5. Nie udostępniaj niesprawdzonych treści, nawet jeśli wydają się sensacyjne lub „tajne”.

4. Wnioski nauczyciela (1–2 min)

- Teorie spiskowe są atrakcyjne, ponieważ oferują szybkie, proste odpowiedzi na trudne pytania i budzą emocje, ale brak im rzetelnych dowodów.
- Mogą szkodzić jednostkom, grupom społecznym, a nawet całym państwom, dlatego warto rozwijać nawyk weryfikacji informacji.
- Krytyczne myślenie i zdrowy sceptycyzm są najlepszą ochroną przed manipulacją i fałszywymi narracjami w sieci.

Słownik pojęć

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

**Co-funded by
the European Union**

Pojęcie	Definicja
Teoria spiskowa	Narracja zakładająca tajne działania grupy osób ukrywającej prawdę, często bez dowodów.
Narracja emocjonalna	Opowieść silnie odwołująca się do emocji (strachu, gniewu, nieufności) zamiast faktów.
Bańka informacyjna	Zjawisko, w którym użytkownik internetu widzi głównie treści zgodne z jego poglądami, co wzmacnia wiarę w teorie spiskowe.
Dezinformacja	Świadome rozpowszechnianie nieprawdziwych informacji w celu manipulacji odbiorcami.
Fact-checking	Proces sprawdzania prawdziwości informacji w oparciu o wiarygodne źródła i dowody.

7. Przewodnik metodyczny dla nauczyciela

1. Przykłady i materiały dydaktyczne

- Stosuj fikcyjne lub neutralne, międzynarodowe narracje spiskowe, aby uniknąć wchodzenia w bieżące konflikty lokalne lub kontrowersyjne tematy polityczne i religijne.
- Wykorzystaj zróżnicowane formaty treści, które dobrze ilustrują mechanizmy działania teorii spiskowych:
 - krótkie nagłówki z portali plotkarskich i blogów,
 - wpisy z mediów społecznościowych (Twitter/X, Facebook, TikTok),
 - fragmenty filmów, podcastów lub nagrań wideo prezentujących przykłady fikcyjnych teorii spiskowych,
 - graficzne łańcuszki „tajnych planów” często stosowane w internecie.
- Przygotuj „Kartę 10 sygnałów teorii spiskowej” dla uczniów, aby ułatwić im analizę treści w trakcie ćwiczeń grupowych.

Karta 10 sygnałów teorii spiskowej

Cel karty: Pomóc w rozpoznawaniu treści, które mogą mieć cechy teorii spiskowej. Wykorzystaj ją, analizując artykuły, posty, nagrania czy komentarze w internecie.

**Co-funded by
the European Union**

1. Tajemnicze „oni”

Treść sugeruje istnienie bliżej nieokreślonej, potężnej grupy („oni”, „elity”, „ukryci władcy”), która kontroluje świat.

2. Brak konkretnych dowodów

Brak wiarygodnych źródeł, odwoływanie się do „tajnych dokumentów” lub „informacji, które ktoś zdobył”.

3. Sensacyjne nagłówki

Clickbait w stylu: „Szokujące odkrycie!”, „Prawda, której ci nie powiedzą!”, „Dowiedz się, zanim usuną!”.

4. Wzbudzanie strachu lub gniewu

Treści mają na celu wywołać silne emocje zamiast przekazywać fakty.

5. Odwołania do „ukrywanej prawdy”

Twierdzenia, że media, rządy lub naukowcy specjalnie ukrywają fakty przed społeczeństwem.

6. Teorie nieweryfikowalne

Opowieści, których nie można sprawdzić ani obalić, bo „dowody zostały zniszczone” lub „nikt nie odważy się tego ujawnić”.

7. Mieszanie faktów z fikcją

Łączenie prawdziwych wydarzeń lub postaci z wymyślonymi wątkami, aby dodać wiarygodności.

8. Izolowanie od innych źródeł

Zachęcanie, aby „nie wierzyć mediom” i czerpać informacje tylko z jednego, wąskiego źródła.

9. Własny język i symbole

Używanie specyficznych terminów, skrótów i symboli, które rozumieją tylko „wtajemniczeni”.

10. Obietnica wyjątkowej wiedzy

Sugestia, że tylko odbiorca tej treści pozna „prawdziwą wersję wydarzeń” i będzie w „gronie świadomych”.

Wskazówka dla uczniów:

Przy analizie materiału zaznacz w karcie, które sygnały udało Ci się znaleźć. Jeśli jest ich kilka, istnieje większe prawdopodobieństwo, że treść ma cechy teorii spiskowej.

**Co-funded by
the European Union**

2. Budowanie bezpiecznej atmosfery

- Na początku lekcji podkreśl, że każdy człowiek może czasem uwierzyć w teorię spiskową, ponieważ takie historie są:
 - emocjonalne,
 - proste i łatwe do zapamiętania,
 - atrakcyjne przez obietnicę „tajnej wiedzy”.
- Zapewnij uczniów, że celem lekcji nie jest wyśmiewanie czy ocenianie, lecz nauka rozpoznawania fałszywych narracji i ochrony przed manipulacją.
- Zadbaj, by uczestnicy nie wytykali sobie nawzajem błędów w ocenie historii – zamiast tego pytaj: *„Jak myślisz, dlaczego ta treść mogła być wiarygodna?”*.

3. Moderowanie dyskusji

- Zachęcaj uczniów do uzasadniania swoich odpowiedzi i podawania możliwych dowodów na poparcie lub obalenie danej narracji.
- Stosuj pytania otwarte: *„Dlaczego tak sądzisz?”*, *„Jak można to sprawdzić?”*, *„Czy istnieją inne wyjaśnienia?”*.
- Pokaż, że zdrowy sceptycyzm to cecha pozytywna, a sprawdzanie źródeł informacji jest naturalnym odruchem odpowiedzialnego użytkownika mediów.
- W dyskusji reaguj na treści potencjalnie wrażliwe (np. tematy religijne, medyczne, polityczne) w sposób neutralny, kierując rozmowę na analizę mechanizmów, a nie ocenę poglądów.

4. Różnorodność form pracy

- Oprócz rozmowy i analizy tekstu wykorzystaj:
 - elementy wizualne (screeny postów, grafiki „spiskowych schematów”),
 - mini-scenki dramatowe („dziennikarz pyta autora teorii o dowody”),
 - quizy lub gry edukacyjne online (np. Kahoot), które pomagają odróżniać fakty od teorii spiskowych.
- Możesz wprowadzić krótkie ćwiczenie „Fact or Fake?”, w którym uczniowie w 30 sekund decydują, czy dana treść wymaga weryfikacji.

5. Cel wychowawczy lekcji

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

Co-funded by the European Union

- Rozwijanie krytycznego myślenia, rozumienia, jak emocje i potrzeba prostych odpowiedzi wpływają na wiarę w teorie spiskowe.
- Wzmacnianie odpowiedzialności za własne decyzje w sieci – co udostępniamy, co komentujemy, jak wpływamy na innych odbiorców.
- Budowanie postawy świadomego i uważnego użytkownika internetu, który nie powiela fałszywych informacji tylko dlatego, że brzmią „tajemniczo” lub „sensacyjnie”.

6. Możliwe rozszerzenie lekcji

- Mini-projekt klasowy:
 - Uczniowie w parach lub grupach przygotowują plakat lub infografikę „Jak nie dać się wciągnąć w teorie spiskowe”, którą można powiesić w klasie lub szkolnym korytarzu.
 - Plakat może zawierać zasady weryfikacji informacji, listę „sygnałów ostrzegawczych” oraz krótkie porady, jak reagować na fałszywe narracje w sieci.
- Zadanie domowe: znalezienie w internecie jednej sensacyjnej treści i przygotowanie propozycji pytań weryfikujących, które należy zadać przed uznaniem jej za prawdziwą.

8. Źródła naukowe i edukacyjne

EDMO – European Digital Media Observatory

<https://edmo.eu>

– analizy dotyczące teorii spiskowych, ich wpływu na społeczeństwo i narzędzi obrony przed dezinformacją.

EUvsDisinfo – projekt Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych

<https://euvsdisinfo.eu>

– baza fałszywych narracji, w tym teorii spiskowych, raporty o wpływie dezinformacji na postawy społeczne.

UNESCO – Media and Information Literacy Curriculum for Teachers

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000192971>

– program edukacyjny uczący, jak rozpoznawać narracje dezinformacyjne i spiskowe.

Polska: Demagog.org.pl

<https://demagog.org.pl>

– analizy i obalanie popularnych teorii spiskowych, poradniki fact-checkingowe.

**Co-funded by
the European Union**

Czechy: Manipulátoři.cz

<https://manipulatori.cz>

– artykuły edukacyjne o teoriach spiskowych, dezinformacji, manipulacji emocjami.

Słowacja: Infosecurity.sk

<https://infosecurity.sk>

– raporty dotyczące dezinformacji, popularyzacji teorii spiskowych w mediach społecznościowych w regionie.

Ukraina: StopFake.org

<https://www.stopfake.org>

– przykłady fałszywych narracji i teorii spiskowych dotyczących bieżących wydarzeń, materiały edukacyjne o weryfikacji informacji.

